

ЗАСТАРЕЛОСТ РЕГРЕСНИХ ЗАХТЕВА У ОСИГУРАЊУ

Проф. др Владимир Чоловић*

Апстракт: Застарелост се на посебан начин регулише у области осигурања. Сви елементи застарелости, који се тичу потраживања по осигураном случају, дефинишу се Законом о облигационим односима. Једно од важнијих питања које се односи на застарелост у осигурању, тиче се регресног захтева осигуравача према одговорном лицу, са којим није закључен уговор о осигурању, односно оправданости примене рока застарелости, који се примењује у односу између осигураника и штетника. Значи, са једне стране, имамо уговор о осигурању, којим се осигуравач обавезао да ће исплатити осигурану суму, ако настане осигурани случај, а са друге стране имамо штетни догађај и грађанску одговорност лица, који је штету начинио. Осигуравач исплаћује осигураника, па се самим тим суброгира у његова права према штетнику. У вези са наведеним, аутор у раду прави разлику између регресног захтева исуброгације. Исто тако, аутор у раду посвећује пажњу појединим питањима везаним за почетак тока застарелости, код којих се поставља проблем рачунања субјективног рока. Застарелост у осигурању мора имати заштитну функцију, али је за то потребно правилно тумачење одредаба, које регулишу овај институт.

Кључне речи: застарелост, осигуравач, осигураник, одговорно лице, осигурани случај, регрес, суброгација.

1) Уопште о застарелости у осигурању

Под застарелошћу подразумевамо губитак захтева, због неизвршења садржине субјективног права у року који је одређен законом.¹ Код уговора о осигурању, рокови застарелости су посебно регулисани. Протеком рока застарелости, не застарева само право, већ право да се судским (принудним) путем изврши обавеза. Застарелост треба разликовати од преклузије. Преклузија је посебан институт, по коме овлашћено лице мора своје субјективно право

* Проф. др Владимир Чоловић, научни саветник, Институт за упоредно право, Београд

¹ Матијевић, Б.: Осигурање – менаџмент, економија, право, Задар 2010, стр. 393.

остварити у одређеном року, који је законом одређен, а у супротном, односно, ако то не учини, престаће само право.²

Застарелост, у области грађанског права, има, пре свега, функцију заштите субјеката друштвених, односно, грађанскоправних односа. Без тог института не би могли, нормално, да функционишу, пре свих, односи настали између поверилаца и дужника. Застарелост јесте једна врста ограничења, али ограничења, који омогућава несметано вршење права, што користи и држави, којој је у интересу да се наведено вршење права обавља што ефикасније.³

Институт застарелости се, у области осигурања, регулише посебним одредбама Закона о облигационим односима (даље: ЗОО)⁴ у односу на одредбе, којима се овај институт регулише у другим областима грађанског права. То се односи, како на рокове, који се примењују код накнаде штете произашле из уговора о осигурању, тако и на почетак тока застарелости, који ће зависити од предмета уговора о осигурању, као и од субјеката између којих постоји уговорни однос. Кад кажемо уговорни однос, мислимо, пре свега, на потраживања, која лица у осигурању захтевају један према другом. Тако, осигураник може имати потраживања према осигуравачу – осигуравајућем друштву, затим осигуравач може имати потраживања према осигуранику. Исто тако, оштећено лице може захтевати потраживање од осигуравача, када говоримо о директној тужби, која се подноси у области осигурања од одговорности. Осигуравач може имати потраживање и према другим субјектима, који се појављују у односу осигурања, када се примењују друга правила о застарелости. У уговорном односу у осигурању могу се, иначе, појављивати и друга лица, као што су уговарач осигурања, корисник осигурања, као и друга, али наведени односи су опште правило за област осигурања. У наведеним случајевима, примењују се посебна правила, када је у питању застарелост. То се односи, како смо рекли, на саме рокове, као и на почетак тока застарелости. Осим тога, посебна правила у овој области се примењују на област осигурања живота, а посебна на остале врсте осигурања.⁵ Исто тако, на другачији начин се регулише ова област код пловидбеног осигурања.⁶

Ми ћемо у раду, пре свега, посветити пажњу примени института застарелости код постављања регресних захтева у осигурању. Постоје одређене специфичности кад је у питању застарелост у случају постављања регресног захтева осигуравача према одговорном лицу за штету. Потраживање осигуравача према одговорном лицу се везује за потраживање осигураника (оштећеног

² Матијевић, Б.: нав. дело, стр. 535.

³ Чоловић, В.: Специфичности примене рокова застарелости у осигурању, Саветовање „Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији“, Палић, 2006, Зборник радова, стр. 236.

⁴ Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и Сл. лист СРЈ бр. 31/93).

⁵ Стојановић, Д., Антић, О.: Увод у грађанско право, Београд, 2004, стр. 280-281.

⁶ Мркшић, Д., Петровић, З., Иванчевић, К.: Право осигурања, Нови Сад, 2006, стр. 146.

лица) према том, одговорном лицу, у смислу застарелости, што значи да се примењује рок застарелости предвиђен за подношење захтева осигураника (оштећеника) према штетнику. Наравно, у питању су одговорна лица, која нису закључила уговор о осигурању са осигуравачем. Управо је у томе проблем, о коме ћемо говорити. Исто тако, посветићемо пажњу и разлици између регресног захтева и суброгације. Код суброгације осигуравач исплаћује свој дуг из уговора о осигурању, а код регреса, осигуравач исплаћује накнаду уместо осигураника – одговорног лица, а то је туђ дуг.⁷

Но, прво питање коме морамо поклонити пажњу јесте почетак тока застарелости. Основно правило је да се почетак тока застарелости рачуна од дана сазнања за све околности везане за једну штету.⁸ То је основно питање које ћемо анализирати, сматрајући да је моменат сазнања за штету, односно, осигурани случај, битно временски другачији од момента, у коме се долази до сазнања о свим битним елементима те штете. То питање је битно и за застарелости регресних захтева, имајући у виду од ког момента се рачуна почетак тока застарелости постављања захтева од стране осигуравача према штетнику.

2) Почетак тока застарелости

Као и сама застарелост, тако се и почетак тока застарелости другачије регулише у области осигурања, у односу на општа правила у грађанском праву. Разликују се ситуација, када је осигураник знао за штетни догађај, односно, за осигурани случај, од ситуације, када није знао да се исти догодио. У том смислу су предвиђени и различити рокови, односно, предвиђени су субјективни и објективни рокови.⁹ Значи, основно правило, које се примењује код почетка тока застарелости, јесте да ће рок застарелости почети да тече од дана сазнања осигураника (оштећеног лица) за штету, односно, за осигурани случај. Но, питање, које се поставља у пракси, тиче се чињеница, које се тичу самог осигураног случаја, односно, штете. Наиме, да ли ће се, као дан почетка, ток застарелости, рачунати дан, када је оштећено лице сазнало за осигурани случај, односно, штету или ће то бити дан у коме је то лице сазнало све елементе те штете, који се односе, како на обим, тако и на висину? Осигураник – оштећено лице мора поставити захтев за накнаду штете по осигураном случају, односно, тај захтев мора одредити. Основно, што то лице мора да наведе у захтеву, односи се на врсту штете и на њену висину. Захтев за накнаду штете се мора комплетирати, како би осигуравач могао да одлучи о истом, што значи да

⁷ Шулејић, П.: Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2009, Београд, 2009, стр. 21.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Субјективни рок код осигурања живота је пет година, односно три године, код осталих врста осигурања, а објективни рок је десет година код осигурања живота, односно пет година, код осталих врста осигурања.

оштећено лице мора сазнати најбитније елементе једног осигураног случаја. Не сме се заборавити ни обавеза осигураника да пријави осигурани случај, што је пре могуће, од дана сазнања за исти, али захтев за накнаду мора садржати све о облику штете, њеном обиму и висини. То су елементарни подаци, без којих захтев за накнаду штете не би могао да се разматра од стране осигуравача.

Сазнање о самом догађају, о самој чињеници да се десио осигурани случај, мора се разликовати од сазнања о његовом обиму и свим његовим елементима. Наравно, та два сазнања могу бити везана за исти моменат, али је много чешће да се ради о два, временски раздвојена, момента. Оног тренутка, када се могу сазнати сви елементи једне штете, помоћу којих се може сачинити захтев за накнаду штете, почиње да тече рок застарелости (односно и овде се примењују посебна, напред наведена правила о самом моменту почетка тока застарелости).¹⁰ Да би штета могла бити ликвидирана, односно исплаћена, мора се доставити комплетна документација.

Навешћемо један пример из судске праксе који се односи на почетак тока застарелости. Наиме, тренутак од када почиње да тече трогодишњи застарени рок код потраживања која произилазе из уговора о неживотном осигурању, рачунајући од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало, је време сазнања за штету и обим штете, а то је тренутак, када је лечење завршено и кад је дошло до стабилизације здравственог стања оштећеног лица. Ради се о ревизији у којој је постављено материјалноправно питање, а што се односи на чињеницу када је настало потраживање оштећеног лица, по основу трајног инвалидитета које произилази из уговора о неживотном осигурању. Главно питање се тиче тренутка од када почиње да тече рок застарелости, а по члану 380, ст. 1 ЗОО. По овој одредби ЗОО, потраживање уговореног осигурања из уговора о осигурању живота застарева за пет година, а из осталих уговора о осигурању за три године, рачунајући од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало.

Уговор о осигурању, на основу ког тужилац потражује од туженог исплату уговорене суме због инвалидности, неспорно је уговор од последица несрећног случаја, који, у смислу одредаба Закона о осигурању Хрватске који је тада био на снази¹¹, спада у такозвана неживотна осигурања. Према одредби чл. 380, ст. 1 ЗОО, самопотраживање из уговора о осигурању живота застарева за пет година, док из свих осталих уговора о осигурању, дакле и оних неживотних осигурања, потраживања застаревају за три године. У складу с тим потраживање тужиоца, које произилази из уговора о неживотном осигурању, застарева у року од три године рачунајући од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало.¹²

¹⁰ Мркшић, Д., Петровић, З., Иванчевић, К.: нав. дело, стр. 146.

¹¹ Закон о осигурању Хрватске (Народне новине бр. 9/94, 20/97, 46/97-пречишћени текст, 116/99 и 11/02).

¹² Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев 2309/10-2 од 27. марта 2012. године, www.osiguranje.hr

Навешћемо и правно схватање из ревизијске одлуке које се односи на меродавно време, од када почиње да тече рок застарелости. Наиме, по том схватању, тужилац је, за последице задобијених повреда које су се десиле 10. јануара 1996. године, дефинитивно сазнао 25. септембра исте године, када је лечење завршено, тако да рок застарелости по члану 380, ст.1 ЗОО је, у конкретном случају, почео да тече 1. јануара 1997. године, а с обзиром да је тужилац подено тужбу 25. јануара 2000. године, а то значи ван рока застарелости, може се закључити да је потраживање застарело.¹³

Исто тако, изложићемо и правно схватање из једне друге ревизијске одлуке.¹⁴ По том схватању, објективни рок застарелости не почиње да тече од дана штетног догађаја, већ од дана кад су настале штетне последице, а у конкретном случају то је од дана завршетка лечења и стабилизације здравственог стања тужиле у новембру 1994. године. По томе, тренутак од када почиње да тече трогодишњи рок застарелости, по члану 380, ставу 1. ЗОО, рачунајући од првог дана после протек акалендарске године у којој је потраживање настало, је тренутак сазнања за штету и обим штете, а то је онда када је лечење завршено и кад је дошло до стабилизације здравственог стања оштећеног лица. Значи, потраживање тужиоца из уговора о осигурању није настало већ у тренутку штетног догађаја, него оног дана када је код тужиоца након завршетка лечења утврђено постојање заосталог трајног инвалидитета.¹⁵

Из наведеног проистиче правило које смо, напред, изложили о моменту сазнања за обим и последице штете, као моменту почетка тока застарелости.

3) Регресни захтеви и застарелост

Једна од основних функција постављања регресног захтева осигуравача према штетнику, јесте пенална функција. Међутим, осим пеналне функције, коју има регресно право, као функције кажњавања одговорног лица за учињену штету, оно има и циљ који се састоји у обнављању средстава осигуравајућег друштва. Када је право на регрес предвиђено законом, уговорне стране не могу ништа мењати, у погледу услова, који су предвиђени у том акту. Када је регрес предвиђен општим условима осигурања, тада стране могу посебним споразумом вршити одређене измене.¹⁶ Значи, да би се остварило право на регрес, потребно је да буду испуњени следећи услови:

- 1) да је настала штета;
- 2) да оштећено лице потражује накнаду штете од трећег или трећих лица;
- 3) да је осигуравач исплатио накнаду штете.

¹³ Одлука Рев 1/2008.

¹⁴ Одлука Рев 623/2003.

¹⁵ www.osiguranje.hr

¹⁶ Петровић, З., Чоловић, В., Мрвић-Петровић, Н.: Обавезна осигурања у саобраћају и накнада штете, Београд, 2010, стр. 331.

Да би дошло до регреса, није потребно да постоји правни посао ради преноса права осигураника – оштећеног лица на осигуравача.¹⁷

Начини остваривања права на регрес нису предвиђени законом, већ правилницима које доносе осигуравајућа друштва. Право на регрес се може остварити или вансудским или судским путем. Након настанка права на регрес, регресном дужнику се доставља захтев који садржи основ по коме је настало право на регрес, затим износ дуга, као и период за који се обрачунава законска камата, као и стопа законске камате. Ако регресни дужник не плати дуг (у одређеном року) или не жели да плати дуг (о чему обавештава осигуравача), тада ће осигуравач поднети тужбу против дужника пред судом на чијој се територији налази седиште осигуравача (или главне филијале осигуравача).¹⁸ Поставља се питање да ли осигуравач треба, прво, да обавести регресног дужника о постојању права на регрес и његовом дугу или га може одмах тужити? Закон не предвиђа обавезу осигуравача да обавештава регресног дужника о постојању права на регрес. Међутим, регресни дужник се може ослободити дуга, ако су трошкови везани за остваривање права на регрес већи од самог дуга. Исто тако, у одређеним случајевима, регресни дужник може бити ослобођен од обавезе плаћања регреса. То је, пре свега, ситуација, када је регресни дужник инсолвентан.¹⁹ Али, правилници осигуравајућих друштава предвиђају и друге случајеве:

- 1) када се не може утврдити идентитет регресног дужника;
- 2) када се не може утврдити адреса регресног дужника;
- 3) ако је регресни дужник преминуо, а није оставио покретну или непокретну имовину или је она недовољна за покриће дуга;
- 4) ако је регресни дужник незапослен, а нема изгледа да ће се запослити, с обзиром на његову старост или здравствено стање;
- 5) ако је регресни дужник напустио земљу, а није оставио покретну или непокретну имовину;
- 6) када се утврди да имовина регресног дужника не може бити предмет извршења по правилима о извршном поступку; итд.²⁰

Регресне захтеве поставља осигуравач према одговорном лицу за штету, када се осигуравач суброгира у права осигураника према том лицу. Наравно, претходно је осигуравач исплатио осигуранику износ по насталој штети. Застаревање потраживања осигуравача према одговорном лицу за штету, за наступање осигураног случаја, почиње да тече истог дана, кад и застарелост потраживања осигураника, односно, оштећеног лица, према том одговорном

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ Петровић, З., Чоловић, В., Мрвић-Петровић, Н.: нав. дело, стр. 332.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Правилник АД за осигурање „Дунав“; Петровић, З., Чоловић, В., Мрвић-Петровић, Н.: нав. дело, стр. 332.

лицу и завршава се у истом року.²¹ Морамо рећи, да постоје две врсте рокова, који се примењују код застарелости потраживања осигуравача према другим лицима, осигураницима, одговорним лицима итд. Кад кажемо две врсте рокова, значи да осигуравач може имати потраживање према осигуранику, одговорном лицу са којим је закључио уговор о осигурању и тада застарелост има свој основ у том уговору.²² Нас ће више интересовати случај, када осигуравач, потражује износ, по плаћеној штети од лица – штетника, са којим није закључио тај уговор. Значи, када се говори о регресном захтеву и када се примењују посебни рокови, кад је у питању потраживање истог, каже се да регресни захтев, према лицу које је одговорно за штету, односно, са којим није закључен уговор о осигурању, нема свој основ у уговору о осигурању, па се зато застарелост потраживања осигуравача према одговорном лицу, „везује“ за потраживање осигураника – оштећеног лица према штетнику. Овде морамо рећи, да са, једне стране, имамо уговор о осигурању, којим се осигуравач обавезао да ће исплатити осигурану суму, уколико настане штетни догађај, односно, осигурани случај. Са друге стране имамо штетни догађај, тј. грађанску одговорност лица, који је штету начинио. Осигуравач исплаћује осигураника, па се самим тим суброгира у његова права према штетнику. Чињеница је да је исплатом осигуране суме извршена обавеза по уговору о осигурању, који су закључили осигуравач и осигураник. Овде, практично имамо три лица, осигуравача, осигураника-оштећено лице и штетника-одговорно лице. Може се поставити питање, да ли се са правом може тврдити да регресни захтев осигуравача према том одговорном лицу нема везе са уговором о осигурању. Наравно, рекли смо да су предвиђене две врсте рокова за регресне захтеве осигуравача према штетнику, у зависности, да ли је он осигураник или не, али, сматрамо да, у случају, када се регресни захтев поставља према лицу, које није осигураник, да се не може говорити о независности два наведена односа – односа између осигуравача и осигураника, који произилази из уговора о осигурању и односа између осигураника, као оштећеног лица и штетника. Ипак, као што ћемо касније видети, прихваћено је друго схватање.

У једном предмету по саобраћајној незгоди, за коју је одговорно лице, које је управљало неосигураним возилом и без положеног возачког испита, осигуравач је упутио регресни захтев према том лицу, за износ, који је исплатио осигуранику - оштећеном лицу. Два питања су се постављала у овом предмету. Прво, да ли је наступила застарелост потраживања, а друго, од када теку затезне камате на утужено потраживање. Тужени је погрешно ценио, у жалби, да, овде, треба применити рок од три године, који је предвиђен у члану 380 ЗОО и који се примењује на потраживања осигуравача према другим лицима у осигурању. Суд је оценио да се овде примењује рок, предвиђен у члану 371

²¹ Чл. 380, ст. 6. ЗОО; Стојановић, Д., Антић, О.: нав. дело, стр. 282.

²² Филиповић, А.: Застарелост потраживања у судској и пословној пракси, Београд, 1999, стр. 123.

ЗОО и да нема места примени члана 380 ЗОО. Потраживање осигуравача према туженом, одговорном лицу, не произилази из уговора о осигурању, већ из регресног захтева, па се примењују рокови застарелости, који су предвиђени за потраживања оштећеног лица према штетнику²³. У овом предмету суд раздваја наведена два односа, тј. разликује однос осигурања и вануговорну одговорност.

Да би могли да анализирамо наведено решење, које је дала судска пракса, морамо бити упознати и са основним елементима појма суброгације, иако ћемо о овом институту говорити и касније. Суброгација, као институт, представља једну од основних карактеристика осигурања имовине. Када осигуравач исплати накнаду штете осигуранику, има право да потражује ту накнаду од одговорног лица, односно, од штетника. То значи да се осигуравач суброгира у права осигураника према одговорном лицу. Овде, као што смо, напред, рекли, имамо два односа. Но, чињеница је да осигуравач не може имати више права него осигураник према одговорном лицу. Он ступа на његову позицију према штетнику. Међутим, основно питање, које нас интересује, јесте, да ли је однос, који произилази из вануговорне одговорности независан од односа, који је проистекао из уговора о осигурању? Када осигуравач ступа на место осигураника? У моменту исплате штете осигуранику. То је и један од основних услова суброгације.²⁴ Значи да наведена два односа нису независна. Морамо, у вези са исплатом накнаде, говорити и о почетку тока застарелости, који се, за осигуравача, рачуна од дана, када је осигураник могао да постави захтев за накнаду према одговорном лицу. Потраживање осигуравача према штетнику, везује се за могућност постављања захтева оштећеног лица према том штетнику. У вези са наведеним, имамо у виду заштиту одговорног лица.

Други пример, такође из хрватске судске праксе, показује разлику између потраживања које произилази из уговора о осигурању и потраживања које има свој основ у регресном захтеву. Наиме, тужени – одговорно лице је проузроковао саобраћајну незгоду неосигураним возилом, односно, трактором. Тужилац је тужио туженог и захтевао по основу регреса накнаду штете коју је он исплатио оштећеном лицу. У поступку је утврђено да је тужилац исплатио штету 28. јуна 1999. године, а да је тужбу поднео 26. фебруара 2004. године. Тужилац је основ своје тужбе образложио позивањем на Закон о осигурању. По одредбама тог Закона, које се односе на дати случај, оштећено лице коме је штета нанесена употребом возила, чији се власник није осигурао од аутоодговорности, подноси захтев за накнаду Хрватском уреду за осигурање. По тим истим одредбама, Хрватски уред за осигурање има право на накнаду тог износа од лица које

²³ Одлука Жупанијског суда у Загребу, Гж – 479/2002 од 28. октобра 2003. године. Део из образложења: „Потраживање тужитеља према туженику, међутим, није потраживање из уговора о осигурању него потраживање (регрес) које се потраживање темељи изворно на Закону о осигурању. Дакле, ријеч је о потраживању за које законом није одређен неки други рок застаре...“www.osiguranje.hr

²⁴ Шулејић, П.: Право осигурања, Београд, 2005, стр. 369.

је одговорно за штету, а што обухвата исплаћени износ, камате и трошкове. У својој одлуци, суд је правилно оценио да је штета проузрокована неосигураним возилом – трактором, тако да нема уговора о осигурању, па се не може ни применити одредба члана 380 ЗОО. Значи, ради се о потраживању тужиоца према туженом, које не проистиче из уговора о осигурању, већ се ради о потраживању која се базира на регресу, а што је регулисано Законом о осигурању. Ради се о потраживању за које није одређен неки други рок застарелости, па зато наведено потраживање тужиоца према туженом застарева у општем року застарелости који износи пет година, а по члану 371 ЗОО. Из тога следи да регресни захтев тужиоца за исплаћени износ штете оштећеном лицу, коме је штета проузрокована неосигураним возилом, застарева у општем року застарелости. Тужени се, у овом случају, погрешно позивао на члан 380 ЗОО, јер се не ради о потраживању из уговора о осигурању кога нема. Због свега, судови су правилно применили Закон о осигурању, а не ЗОО.²⁵

4) Разлика између регресног захтева и суброгације

Врло често се не разликују регресни захтев и захтев за суброгацију. Некада се ова два института и изједначавају. Код суброгације се права осигураника, оштећеног лица, према трећем лицу, штетнику, преносе на осигуравача који је штету исплатио осигуранику – оштећеном лицу. Код регреса, осигуравач може да захтева исплату плаћене штете трећем лицу од сваког одговорног лица, као и од свог осигураника. Нпр., кад осигуравач исплати осигуранику штету по основу каско осигурања моторног возила, тада осигуравач улази у права осигураника према трећем лицу – штетнику, коме се може обратити за накнаду плаћене суме по основу осигурања. Тада говоримо о суброгацији. Са друге стране, о регресу говоримо, када осигуравач исплати штету трећем лицу, које је оштећено лице, а ту штету је проузроковао осигураник који је управљао моторним возилом под утицајем алкохола, што није покривено осигурањем. Тада се осигуравач обраћа за накнаду свом осигуранику.²⁶ Значи, код суброгације осигуравач исплаћује свој дуг из уговора о осигурању и улази у права свог осигураника према одговорном лицу (ако оно постоји и ако се може утврдити). Код регреса, осигуравач исплаћује накнаду уместо осигураника – одговорног лица, а то је туђ дуг и стиче право повраћаја суме коју је платио уместо њега. Тада право осигуравача настаје исплатом штете трећем лицу, а од тог момента почиње рок застарелости тог захтева. Кад је у питању дужина тог рока, ако би се радило о захтеву за накнаду штете, рекли смо, већ, да он износи три године. Међутим, постоји мишљење да овај рок може бити и краћи, а као разлог за

²⁵ Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев-406/2007-2 од 16. маја 2007. године, www.osiguranje.hr

²⁶ Шулејић, П.: Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања, Ревизија за право осигурања бр.2/2009, Београд, 2009, стр. 21.

то, наводи се да ће осигуравач релативно брзо, након регулисања накнаде са оштећеним лицем, одлучити о покретању поступка по регресном захтеву према лицу које је одговорно за штету.²⁷

Но, у вези са регулисањем суброгације и регресног захтева у осигурању, неки аутори су дали предлоге за измену члана 380 ЗОО, а који се састоје у следећем. Наиме, код суброгације, застаревање потраживања које припада осигуравачу према трећем лицу које је одговорно за наступање осигураног случаја, по овом основу, почиње да тече кад и застаревање потраживања осигураника према том лицу и завршава се у истом року. Код регреса, предлаже се да потраживање по основу регреса од стране осигуравача према осигуранику или неком другом лицу за исплаћену накнаду штете трећем лицу, а за коју постоји одговорност осигураника или било ког другог лица, застарева у року од три године од дана исплате.²⁸

5) Правна природа суброгације и регресног захтева

Због наведених разлика између суброгације и регресног захтева у осигурању, потребно је да учинимо неколико напомена о правној природи ова два института. Суброгација се у ЗОО регулише у члану 939. Као што смо рекли, исплатом накнаде из осигурања, прелазе, по Закону, на осигуравача сва осигураникова права према лицу које је одговорно за штету, без обзира по ком основу и то до висине исплаћене накнаде. У ЗОО је јасно наглашено да је реч о преласку права осигураника на осигуравајуће друштво, а не о стицању сопственог права осигуравача који исплати накнаду осигуранику, а зашта је одговорно треће лице. Кад говоримо о правној природи суброгације, говоримо о правима осигуравача по том захтеву.²⁹ Кад је у питању дужина и почетак рока застарелости код регресног захтева, било је доста недоумица, код нас. Разлог томе су различита становишта везана за природу овог права осигуравача. По једном схватању, реч је о изворном праву осигуравача, које настаје исплатом накнаде осигуранику, а по другом схватању се сматра да на осигуравача прелазе исто право као и на осигураника. Доста раширено схватање, проистекло из судске праксе, се односи на чињеницу да осигуравач ступа у права осигураника према трећем одговорном лицу, у моменту исплате штете, за коју је одговорно то лице, па од тада и почиње да тече рок застарелости његовог потраживања. Са друге стране, постојала су схватања, по којима застарелост осигуравача почиње да тече од дана, када осигуравач сазна за штету и за штетника. Ипак, највише заступљено схватање се односи на то, да рок застарелости регресног потраживања осигуравача почиње да тече истог дана, када је почео да тече и

---

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ Шулејић, П.: нав. дело, стр. 22.

²⁹ Шулејић, П.: нав. дело, стр. 20.

рок застарелости потраживања осигураника према одговорном лицу, односно, од дана сазнања осигураника за штету и штетника. По томе, осигуравач ступа, на основу права суброгације, у правну позицију осигураника у односу према одговорном лицу, односно, његово право није изворно, већ је изведено из права осигураника. То схватање које се, у ствари, односно на изједначавање захтева осигуравача према штетнику са захтевом његовог осигураника из грађанске одговорности у односу на последице застарелости, прихваћено је и у односу на дужину рока застарелости. По томе, овај рок застарелости регресног потраживања износи три године. Значи, није у питању дужи рок, већ рок, као и за накнаду штете.³⁰

б) Регресни захтев и уговор о осигурању од одговорности

Уговор о осигурању од одговорности има своје специфичности, иако спада у имовинска осигурања.³¹ Постављање регресног захтева, због тога, има своје посебне карактеристике, због саме природе овог уговора о осигурању. Код одређивања правне природе уговора о осигурању од одговорности, што је од велике важности код постављања регресног захтева, морали би да издвојимо два става. Први став се односи на то да се овај уговор мора посматрати као уговор у корист трећег лица.³² Овде би се осигураник нашао у улози стипулата, који са осигуравачем – промитентом, уговара неко право у корист трећег лица, који је бенефицијар, а коме ће осигураник, евентуално, нанети штету. Право које оштећени добија овим уговором јесте право на накнаду штете за коју постоји одговорност осигураника. Са друге стране, има мишљења да уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности може бити уговор у корист трећег лица, али у другачијем смислу, који се односи на то да се као корисник појављује друго осигурано лице које управља возилом, а не осигураник.³³ Други став заузимају они који се не слажу да је уговор о осигурању од одговорности – уговор у корист трећег лица. По том ставу, уговором о осигурању од аутоодговорности осигурава се грађанска одговорност осигураника. Затим, код закључења овог уговора, странке, приликом закључења, не изражавају вољу да закључују уговор у корист трећег лица. Следеће, право из уговора о осигурању одговорности користи треће оштећено лице, само, ако претрпи штету. Код овог уговора, кад наступи осигурани случај, оштећено лице добија накнаду, а не корист. Мора се закључити да уговор о осигурању од одговорности има основу у уговору у осигурању уопште, а не у уговору у корист трећег лица.³⁴

³⁰ *Ibidem.*

³¹ Стојановић, Д., Антић, О.: нав. дело, стр. 281.

³² Николић, Н.: Уговор о осигурању, Београд, 1957, стр. 186.

³³ Јанковец, И.: Обавезно осигурање за штете од моторних возила, Београд 1985, стр. 67.

³⁴ Петровић, З., Чоловић, В., Мрвић-Петровић, Н.: нав. дело, стр. 23.

Застарелост регресног права према осигуранику се одређује према општем застареном року од пет година. Исти се рок примењује и када је у питању регрес према одговорном лицу које није имало закључен уговор о осигурању, а осигуравач или неко друго лице које је гарант (нпр. удружење осигуравача) су исплатили штету. Такво потраживање из регреса се директно базира на закону, а не на уговору. Морамо рећи да је питање регреса веома значајно код осигурања од одговорности, нарочито код осигурања аутоодговорности. Наиме, због заштите трећих лица, која су оштећена, закон обавезује осигуравача да исплати штету, иако, фактички, не постоји уговорна обавеза осигуравача на то.³⁵

7) Застарелост суброгационог захтева и потраживање услед штете која је настала извршењем кривичног дела

По ЗОО се сматра да осигуравач улази у права осигураника на начин да су она за њега иста каква су и за осигураника. Да поновимо, по ЗОО³⁶, застаревање потраживања које припада осигуравачу према трећем лицу које је одговорно за штету и за наступање осигураног случаја, почиње да тече, кад и застарелост потраживања осигураника према том лицу и завршава се у истом року. Једно од питања које можемо поставити на овом месту, тиче се примене правила о застарелости, кад је штета проузрокована кривичним делом. Наиме, када тако начињена штета представља, истовремено, и осигурани случај, по ЗОО се одређује да, ако је за кривично гоњење предвиђен дужи рок застарелости, захтев за накнаду штете према одговорном лицу застарева кад истекне рок који је одређен за застарелост кривичног гоњења.³⁷ Аутор поставља питање да ли исто правило треба применити и када је у питању захтев осигуравача по основу суброгације? Примена овог правила се може поставити у следећим случајевима: - кад је у питању суброгациони захтев према лицу које је починилац кривичног дела, - кад је у питању захтев према организацији за коју обавља послове лице (у било ком својству, запослено лице или по уговору), а које је починилац кривичног дела, - кад је у питању захтев заједнице социјалног осигурања према осигуравајућем друштву за штете које су причињене фондовима социјалног осигурања од стране осигураника од одговорности, кад су у питању међусобна потраживања осигуравајућих друштва. Можемо рећи да треба заузети став, по коме се, у складу са правном природом права које, на основу суброгације, прелази на осигуравача, посебна правила о застарелости, која се примењују, када је до штете дошло извршењем кривичног дела, примењују и кад је у питању суброгациони захтев осигуравача.³⁸

³⁵ Ћурковић, М.: Обвезна осигурања у промету, Загреб, 2007, стр. 272.

³⁶ Члан 380, ст.6 ЗОО.

³⁷ Члан 377, ст.1 ЗОО.

³⁸ Шулејић, П.: нав.дело, стр .21.

Иначе, да би говорили о роковима застарелости, који се примењују код осигураних случајева насталих извршењем кривичних дела, морамо разликовати уговорну и вануговорну одговорност за штету у тим случајевима. Мора се рећи да су рокови застарелости код потраживања насталих из таквих осигураних случајева дужи, због заштите оштећених лица, као и због везаности кривичноправне и грађанскоправне одговорности. Наведени, дужи, рокови застарелости се не примењују само према одговорном лицу – учиниоцу кривичног дела, већ и према осигуравачу, који је закључио уговор о осигурању са тим лицем. Што се тиче примене члана 377 ЗОО, он се, по многим схватањима, не може примењивати, када се ради о уговору о осигурању и кад је осигуранни случај настао извршењем кривичног дела, с обзиром да се његове одредбе односе на вануговорну одговорност за штету. У питању су специфичне околности настанка штете, односно, настанка кривичног дела, а у вези са самим учиниоцем.

8) Закључак

Основно питање које се поставља код примене рокова застарелости на регресне захтеве тиче се тренутка од када ће почети протек тока рока. Друго, мора се, као што смо видели, разликовати регрес од суброгације. Застарелост у осигурању се дефинише посебним одредбама, које су, битно, другачије у односу на општа правила, којима се, овај институт, регулише у осталим областима грађанског права. Ипак, и у области осигурања, иако је регулисан на посебан начин, застарелост захтева посебна тумачења по појединим питањима, што доказује и судска пракса. Примена ЗОО, у судској пракси, показује да је неопходно дати посебна објашњења, када је у питању примена рокова застарелости код постављања захтева за накнаду штете по осигураном случају, односно по штетном догађају, произашлом из једног уговора о осигурању. Питање регресног захтева осигуравача према одговорном лицу је питање, које зависи и од дефиниције суброгације, као и од односа између уговора о осигурању, који су закључили осигуравач и осигураник (оштећено лице) и односа између осигураника и штетника (одговорног лица). Чињеница је да осигуравач ступа у права осигураника према одговорном лицу, након исплате штете по осигураном случају. Са друге стране, чињеница је да између два наведена односа постоји међузависност. Код таквог регресног захтева одређује се посебни рок застарелости, односно одређује се другачији почетак истог. Да ли је то оправдано?

Застарелост у области осигурања, уопште, изазива и заслужује велику пажњу. Разноврсност одредби, које регулишу овај институт, захтевају, у многим случајевима, додатна објашњења тих правила. На питања, која се постављају, због појединих специфичности и неких недоумица, које су резултат посебног регулисања застарелости у области осигурања, може се одговорити, једино, путем детаљне анализе одредаба ЗОО у судским одлукама.

Међутим, морамо истаћи једну чињеницу која се тиче почетка тока застарелости код постављања регресног захтева. Наиме, кад говоримо о праву трећег лица на подношење захтева за накнаду штете осигуравачу, ЗОО одређује да оно застарева у истом року, као и његово право на накнаду штете од штетника. Али, то никако не значи да се правна дејства застарелости према једном солидарном дужнику, аутоматски протежу и на другог солидарног дужника. Кад је у питању застарелост права осигуравача према штетнику, у случају када је осигуравач исплатио штету свом осигуранику, ЗОО дефинише проблематичну одредбу којом се одређује да застарелост почиње да тече, кад и застарелост потраживања осигураника према штетнику и завршава се у истом року. Ова одредба је проблематична, јер се у пракси, код остваривања овог захтева према штетнику, осигуравачи могу наћи у веома деликатној ситуацији, која се тиче протеча времена. То је случај, кад осигуравач касније исплати штету, односно, кад осигураник касније поднесе захтев за исплату осигуравачу.³⁹

---

³⁹ Ћурковић, М.: нав. дело, стр. 271.

Prof. Vladimir Čolović, Ph.D
Principal Research Fellow
Institute of Comparative Law, Belgrade

OBSOLESCENCE OF THE RECOURSE CLAIMS IN INSURANCE

Summary

The obsolescence is regulated on a special way in the topic of insurance. All elements of the obsolescence, relating to claims of the each insured event, are defined by the Law of Obligations. One of the most important issues related to the obsolescence in the insurance are the issues of the recourse claim of the insurer to the responsible person, who not concluded the contract of insurance with insurer. So, on the one hand, we have a contract of insurance by which the insurer is obligated to pay the sum insured, if the insured event occurs, and, on the other hand, we have the damage and the civil responsibility of the person who made the damage. The insurer pays the insured, and, after that, get the right of subrogation to request the payment from the responsible person. In this connection, the author also makes a distinction between recourse claims and subrogation. Also, the author has paid particular attention to issues related to the start of the term of obsolescence, where we have the problem of calculation of the beginning of subjective term. The obsolescence in insurance must have a protective function, but it takes the proper interpretation of the provisions which govern this institute.

Key words: *obsolescence, insurer, insured, responsible person, insured event, recourse, subrogation.*